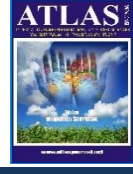

ATLAS INTERNATIONAL REFERRED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date: 02.04.2018

Published Date:25.06.2018

2018 / June

Vol 4, Issue:9

Pp:427-439

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

KAZAT AKMATOV'UN "İKİ SATIR HAYAT" ÖYKÜSÜNDE YAPI VE İZLEK KAZAT AKMATOV THE "TWO LIFE LINE" İN STORY STRUCTURE AND TRACE

Mehmet EREN

Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans
Öğrencisi. erenmehmet_33@hotmail.com

ÖZET

İnsan, maddî ve manevî dünyanın değişerek gelişmesine ayak uydurmak için zaman kavramını bilinçli bir şekilde tüketmek zorundadır. Zaman kavramının doğru kullanılması bireyin yaşamsal deneyiminde kendilik bilincini tanımaya yardımcı olur. Kazat Akmatov'da yaşamsal deneyiminde zaman kavramının bilincinde olan, onu tutarlı kullanan, bu sayede kendilik bilincini ve kendilik değerlerini yaşadığı ülkenin değerleriyle eş zamanlı bir şekilde yürüten yazarlardan biridir.

Kazat Akmatov'un ömür sürdüğü 1941-2015 yılları arasında Sovyet politikalarına ve o zamanın yıkıcı ve yok edici planlarına karşı koyması açısından eserlerinde anlattığı konular sıradan seçilmiş konular değildir. Akmatov, eserlerinde sadece Kırgız halkının değil genel olarak Türk dünyası halklarının yaşadığı olumlu-olumsuz her durumu ele almıştır.

Bu çalışmada, Akmatov'un İki Satır Hayat öyküsü yapı ve izlek açısından değerlendirilmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde yapı ve izlek kavramlarının tanımı, "İki Satır Hayat" öyküsünün incelenmesi başlığı altında ise öykünün inceleme aşamaları bulunmaktadır. Bu aşamalar; öyküde bakış açısı ve anlatıcı, Ben bakış açısı ve anlatıcı, öyküde zaman, öyküde mekân, kişiler dünyası ve öyküde izleksel kurgudur.

Anahtar Kelimeler: Kazat Akmatov, İki Satır Hayat, Sovyet Politikası, Yapı, İzlek.

ABSTRACT

Man has to consciously consume the concept of time to keep pace with the changing nature of the material and spiritual world. Proper use of the time concept helps to define the self-consciousness of the individual's vital experience. Kazat Akmatov is one of the writers who are conscious of the concept of time in their vital experience, who use it consistently, and who carry out the values of self consciousness and self in the same time with the values of the country where they live.

The issues that Kazat Akmatov lived during his life in 1941-2015 in his works in terms of Soviet policies and their counter-destructive and destructive plans are not ordinary choices. In his works, Akmatov has dealt with not only the Kyrgyz people, but all the positive and negative situations of the people of the Turkish world in general.

In this study, Akmatov's Two Row Life story was evaluated in terms of structure and structure. In the introductory part of the work, there are phases of the examination of the structure and the concept of the trace, and under the heading of the "Two Row Life" story. These steps; perspective and narrator in narrative, I am perspective and narrator, time in narrative, space in narrative, world of people and narrative in narrative.

Key words: Kazat Akmatov, Two Row Life, Soviet Policy, Structure, Trace.

1. GİRİŞ

İnsan, kendisini yaşamın odak noktasına koyarak varlığını anlamlandırmak ve kökten gerçekliğini anlaşılır kılmak için daima mücadele eder. İnsan, bu mücadelesini ilk önce iletişim kurma gereksinimiyle karşılamak ister. "Bu iletişimi zorunlu kılan nedenler arasında, dünyayı anlama, diğerleri tarafından anlaşılma, kendi sıkıntılarını başkalarıyla paylaşarak onlarla ortak bir deneyim dünyası oluşturma, ortak bir bellek oluşturup kendini gelecek nesillere aktarma ve başkalarını eğitime gibi gerekçeler sayılabilir" (Aşkaroğlu, 2015: 1). Bu gerekçelerin amacı, insanın kendi iç dünyasında kabul gören düşüncelerini başkasına kabullendirmektir. Bu kabullendirme çoğu zaman edebi metinler sayesinde olmuştur. Edebi

metinler, yorumlanma ve değerlendirme aşamasında konu, tema, ana fikir ve öz gibi sözcüklere başvurarak anlaşılabilirliği geçerli kılmaya çalışmışlardır.

Konu, yazarın söylemek istediğini bir iki cümle ile ifade etmektir. Bu kavram ilk başta tema olarak nitelendirilirken sonradan izlek kavramı ile karşılanmıştır. İzlek, TDK sözlüğünde “bir edebi eserde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelim” (Akalin, 2011: 1240) olarak ifade edilir. “İzlek, romancının romanında söz konusu ettiği gerçek ya da kurgusal ama özel, tekil bir olaydan genel için geçerli olduğunu iddia ettiği bir hükümdür. İzlek, romanın üzerine temellendiği konunun yazarın duygu ve düşüncesinde öznel bir yargı halinde ortaya konan sentezi olup, romanın nihai hedefi ve romancının asıl amacıdır. Romanın derin yapısını oluşturan unsurlardan birisi olan izlek, nesnel bir konunun farklı yazarlara göre öznel bir biçimde yorumlanmasıdır” (Çetin, 2007: 123). Alıntıda da anlaşılacağı gibi izlek kavramının edebi türler için önemi oldukça fazladır. Eseri eser yapan ve eserin mesajını en kısa yoldan okura aktaran izlek kavramı, yazarın duygu ve düşüncesindeki öznel bir yargıyı okura ifade etmede aracı vazifesi görür.

Yazar, konu ve tema ile okuru kurmaca dünyanın içine çekerek duygu ve düşüncesini okura aktarır. Bu aktarım sadece konu ve tema özelinde değil, zaman ve mekân ile birlikte de verilmektedir. Çağdaş Kırgız edebiyatının şekillenip büyümesinde önemli katkıları olan Kazat Akmatov, geçmiş-şimdi-gelecek zaman uzamıyla Kırgız halkının yaşamını anlatır. Akmatov, sadece Kırgız halkının yaşamını değil tüm insanlığın ortak sorunlarına değinerek bu sorunları izlek kavramıyla eserlerinin her satırına işler. Bu nedenle izlek, yazardan başlayıp öykü kahramanlarının dünya inancı ve görüşleriyle birlikte aşama aşama okura verilecek mesajda en önemli görevi görür

2. İKİ SATIR HAYAT ÖYKÜSÜNÜN İNCELENMESİ

2.1. Öyküde Yapı

2.1.1. Öyküde Bakış Açısı ve Anlatıcı

2.1.1.1. Ben/Kahraman Bakış Açısı ve Anlatıcı

Maddî ve manevî dünyada kendilik değerlerini bilen, anlayan ve eyleme dönüştüren bireyler, evrensel dünya penceresinden varlığını anlamlandırmaya çalışır. Bu anlamlandırma çalışması bireyin farkındalık sahibi olmasına, kökten gerçekliğini tanımasına ve toplumsal değerlerini daha iyi bilmesine yardımcı olur. Her birey kendi öznel penceresinden dünyaya bakar. Bu bakış açısıyla yaşadığı olumlu-olumsuz her duygu ve düşünceyi kendi ağzından okuyucuya aktarmaya çalışır.

Ben/kahraman bakış açısında 1. Tekil anlatıcı, öykünün merkezinde yer aldığı için öykünün başkişisi konumundadır. Ben/kahraman anlatıcı, kurgunun belirleyicisi olarak öykünün odak noktasındadır. Ben/kahraman, “kurgunun odağında yer aldığı için anlatı unsurlarının tanımlanmasında birinci derecede rol oynar” (Deveci, 2012: 47). Öyküdeki tüm vaka ben etrafında döner ve ben, her vakanın içinde yer alır. Yazar, bu bakış açısında adeta otobiyografisini anlatır. Bu tür anlatılarda “anlatıcı ile anlatılan aynı kişidir” (Tekin, 2017: 60). Diğer bakış açılarına göre bu bakış açısında sınırlı ve dar bir görüşe sahip anlatıcı vardır. Çünkü tüm olayların etrafında şekillendiği ben/kahraman anlatıcı her şeyi görme ve bilme yetisine sahip değildir.

Ben/kahraman bakış açısıyla kurgulanarak anlatılan olaylarda “kahraman-anlatıcı”nın “ben”i eserin merkezindedir” (Aktaş, 2000: 94). Bu nedenle öykü içinde geçen olaylar ben’in beyin süzgecinden geçerek okuyucuya aktarılır. Yazar, kendi iç dünyasında çizdiği panoramayı ben/kahramana emanet eder. Ben/kahraman sözün gücünden yararlanarak öykü boyunca iç çözümler ve diyaloglar yoluyla hem yazarın hem de karakterlerin ruhsal durumlarını

okuyucuya aktarır. Çağdaş Kırgız edebiyatının önde gelen yazarları arasında yer alan Kazat Akmatov, anlaşılabilirliği daha iyi sağlamak için eserlerinde genel olarak ben/kahraman bakış açısını kullanır. Akmatov, yaşadığı dönemin sorunlarını I. Tekil ağzıyla anlatır. Yazarın böyle bir bakış açısı kullanmasının amacı kendini anlatıcı yerine koyarak olaylara daha gerçekçi bir hava katmak istemesindedir. Akmatov, kendini öykünün merkezine koyar ve olayları kendi ağzından kurgular.

Kazat Akmatov'un İki Satır Hayat öyküsü ben/kahraman bakış açısıyla kurgulanmıştır. İki Satır Hayat öyküsünde kolhozda çalışan beş kişinin yaşadıkları anlatılır. Anlatıcı ben, öykünün odak noktasına kendini koyarak hem birlikte çalıştığı arkadaşlarını hem de kolhozun çalışma düzenini okuyucuya aktarır. Kolhoz başkanlarının çiftlik yapılması yönünde verdikleri talimatlar "iki satır hayat" öyküsünün çıkmasına neden olur. Yazar, öykü boyunca kolhoz ve sovhozdan bahsederek bu politikaların köylü için ne anlam ifade ettiğini açıklamaya çalışır. Sovyet tarım politikası olan kolhoz ve sovhoz, Kırgız halkına benimsetilmeye çalışılır. Bu yüzden küçük yaşta propaganda ile kolhozu öven konular köylüye sunulur. Öyküde anlatıcı ben, köylünün sesidir. Geçmişte okul yıllarında yaşadığı zor günlere gönderme yapan ben, komsomolun propagandaların amacına değinir. "Zaman geçip diplomamızı alacağımız zaman komsomolun propagandaları yankılanmaya başlamıştı. "Gençler kolhoza!" "Hayvancılığa, inşaata!" gibi propagandalardı bunlar. Her taraftan propagandacılar gelerek bizleri köyde kalmamız için ikna etmeye çalışıyordu" (Söylemez-Aşlar, 2009: 245). Ben, bu öğütlerin kendilerine sürekli verildiğini söyler. Yazar, küçük yaşta çocukların aklına böyle gereksiz konular sokularak onların okumasına engel olduğunu, sorgulamayan düşünmeyen bir neslin yetiştirilmek istendiğini anlatıcı ben yoluyla okuyucuya aktarır.

Anlatıcı ben, öykü boyunca kendi yaşamına ait sık sık bilgilendirmeler verir. Bu bilgilendirmelerle hem okuyucunun dikkatini bir noktaya toplamak ister hem de öykünün anlaşılabilirliğini güçlendirir. Ben, sınıf arkadaşları olan kızlardan bahseder ve kendi sevdiği kıza da değinir: Onların arasında benim konuştuğum kızda vardı. Adını söylemeye gerek yok; fakat kış boyunca çok acı çektim işin doğrusu" (Söylemez-Aşlar, 2009: 246). Akmatov, kendi iç dünyasında yaşadığı ve nesnel dünyanın boğuculuğu altında sevgi değerini yaşadığı kızdan bahsetmeyi de ihmal etmez. Ben, sinirlendiği zamanlarda sevdiği kıızı kocasının elinden almayı bile düşünür.

Anlatıcı ben, öykünün hemen hemen her noktasında merkezde olan bir kahramandır. Çoğu zaman tüm kişileri kapsayıcı kararlar verdiği ve onlar adına düşünüp karar verdiği görülür. Yani "ben, neredeyse bir kişileşmiş güçler çokluğudur, bu güçlerden kâh biri kâh öbürü ön plana çıkar ve Ben'in görünümünü alır" (Barthes, 2005: 96). Alıntıdan da anlaşılacağı üzere ben'in bazı durumlarda karakterlerin ruhsal durumlarına da etki ettiği görülür. Anlatıcı ben'in öyküde köylülerin kolhoz ve sovhoz konularındaki tepkilerine, Asek'in ve yanında çalışan işçilerin duyusal dünyalarına hâkimdir. "Şimdi, duvarın üstünde Asek'in gittiği tarafa doğru bakıyorduk, civara sessizlik hâkimdi. Bu şekilde, insan çevrenin bu sessizliğine kulak saldıgında da garip hayallere dalmaktan kendini alamıyor doğrusu" (Söylemez-Aşlar, 2009: 252). Roman ve öykünün ayrılmaz unsurlarından olan kişiler, bazı durumlarda genel bir düşünce içerisinde olurlar. Alıntı da olduğu gibi çevrenin sağaltıcı ve huzur veren özelliğinden dolayı işçiler "garip hayallere" kapılmaktan kendilerini alamazlar.

Anlatıcı, ben'in iç ve dış dünyasında yaşamış olduğu hayatı ve durumu yakından takip eder. Kahramanın kendi içinde kurguladığı olaylar zincirine hâkimdir. Öyküde Asek'in ekip başı olarak prezidyum seçimine aday gösterilmesi hem diğer kişilerin hem de ben'in heyecan ve korku duymasına neden olur. "Gerçeği söylemek gerekirse benim kalbim de hızlı hızlı çarpmaya başlamıştı. Sürekli Asek'i kolundan çekiştiriyordum ne yapacağımı bilemeyip. Ben, büyük bir toplantının prezidyumuna seçilmenin ne kadar korkunç, ne kadar heyecanlı

olduğunu ilk defa o zaman hissettim” (Söylemez-Aşlar, 2009:256). Seçimde Asek’in ikinci sıradan yer almasının ardından seçim biter ve yöneticilerin sürekli kolhozla ilgili bilgiler vermesi toplantıyı sıkıcı hale getirir. Öyküye bakıldığında “Ben”in bir ismi yoktur. Kazat Akmatov, yazdığı diğer öykülerinde de çoğu zaman anlatıcı ben’e isim koymaz. İsimli kahramanlar, Akmatov’un kendisidir. Hayatında deneyimlediği olayları öyküleştirerek var olma ve yok olma çizgisinde seçimini var olmadan yana kullanır. Ayrıca varlığını anlamlandırmak için ben’in yerine kendini koyar.

2.1.2. Öyküde Zaman

Zaman, evrendeki her varlığı tahakkümü altına alan bir unsurdur. Zamanın kuşatıcılığı arasında bireyin hayatta kalma mücadelesi ve kimlik kurma mücadelesi zaman kavramını daha da önemli hale getirir. Zaman, bireyin gelişmesine gelişerek değişmesine yardımcı olur. Bu yüzden insan ürünü olay her şey de zaman unsurunun izi görülür. İnsanoğlu, varlığını zaman içinde kavrayarak yaşamını anlamlı hale getirir. Çüçen, “Varlığın anlamı zamansızlıkta kendini ortaya koyar” (Çüçen, 2000: 67). diyerek insanın zaman içerisinde kendini gerçekleştirerek anlamlandırdığını vurgular. Varlık, zaman aracılığıyla birlikte hareket eder ve her şeyin doğru zamanda gerçekleşmesini sağlar. Yazarlar, eserlerinde zaman kavramını kullanırken onu kendi niyetine göre şekillendirir. “O halde bir anlatıda önemli olan zamanın süresi değil, zamanın niyetle örtüştürül(mesidir)” (Tökel, 2002: 202-237). Zamanın niyetle örtüşmesi olayların gerçekçiliği açısından önemlidir. Zaman ve niyetin uyuşmaması öyküleme zamanı ve vaka zamanının birbirinden ayrılmasına neden olur.

Kazat Akmatov, İki Satır Hayat öyküsünde zaman kavramını öykünün isminden başlayarak her satırda okuyucuya aktarmaya çalışır. Öykünün isminden de anlaşılacağı üzere kendi yaşamından yansıyan “iki satırı” okuyucuya aktarır. Yazar, öyküye zaman vurgusu yaparak başlar: “O zamanlar, gençlerin özgeçmişini bir defter sayfasının yarısına gelmeden tükenirdi.: “Ben... yedi yaşında falan okula girip, okulu 1956-57 yılında bitirdim. 1955’den beri komsomol üyesiyim. Annem ve babam falanca filanca...” (Söylemez-Aşlar, 2009: 244). Akmatov, “iki satır hayat” ifadesiyle insanın koca bir yaşamını iki satıra sığdırarak geçip giden zamanı da iki satıra sığdırır.

Akmatov, öyküde geçmiş-şimdiyi iç içe kullanır. Anlatıcı, geriye dönüş tekniği ile geçmişte yaşanan olaylara gönderme yapar. Bunun amacı unutulmaya yüz tutan olayların okura sunulmasıyla hafızalarda tekrar yer edinmesini sağlamaktır. Asek karakteri ve onun yanında çalışan işçiler öykü zamanında geriye giderek yaşadıkları bir olayı tekrar hatırlarlar. “Daha geçen yıl bin bir zorluklarla, yoktan var ederek yaptığımız ağılın çatısını bozmak o kadar da kolay olmuyordu. Geçen yıl çatıyı yaparken döktüğümüz harcı düzeltirken malamızla bıraktığımız izleri herkes hemen tanıyiverdi” (Söylemez-Aşlar, 2009: 278). Kolhoz işçisi olarak çalışan Asek, Nurmat, şair Seyit ve öyküde ismi bilinmeyen anlatıcı ben, köyde yaşayanların kışın hayvanlarını koyabilecekleri bir ağıl yaparlar. Öykü boyunca tüm olaylar bu ağıl olgusu etrafında şekillenir.

Anlatıcı ben, içinde bulunduğu anın insanı sarıp sarmaladığına, insanın geçmişin gölgesinde şimdi ve geleceğe doğru bir atılım içerisinde olduğu vurgular. Bu yüzden öyküde geriye dönüşlerin yanında içinde bulunulan zamana da bir gönderme söz konusudur. Öyküde en gerilimli sahne Asek etrafında gerçekleşir. Çiftlik kurulurken tüm aksiyon Asek’in etrafında şekillenir. “Maalesef, Asek eski Asekliğinden pek bir şey kaybetmemiş. – Ben bugün ilçe komitesine gideceğim. O bıyıklının yaptığı yeter artık! – dedi ve oturacak bir yer bulamayıp beti benzi attı. O günlerde, Asek parti üyeliğine de aday olmuştu” (Söylemez-Aşlar, 2009: 278). Yazar, öykü zamanında gerilimi Asek üzerinde kurduğu için onun yanında çalışan işçilerde bundan etkilenmektedir. Asek’in moralinin bozuk olduğu zamanlarda bu durum işçilere de yansır. İçinde bulunulan anın etkileri tüm kişilere tesir etmektedir.

Yazar, öyküde anlamı daha güçlü kılmak ve gerçekçi kılmak için takvimsel ve mevsimsel zaman örnekleri verir. “Çok geçmeden bahar da gelmişti, halk arasındaki uğultular iyice artmış, ilçeden birçok kişi gelip ortak ve özel malları sayıp, teknik aletler, at arabaları, depolardaki yiyecekleri, kısacası kolhozun her şeyini teker teker sayınca köyün içi iyice karıştı” (Söylemez-Aşlar, 2009: 262). Özellikle köylü yaşamında her mevsimin ayrı bir önemi ve sorumluluğu vardır. Mevsimler, köylünün yaşam felsefesi haline gelir. “yaz-kış-sonbahar-bahar” gibi mevsim tanımlamaları öykü boyunca tekrarlanır. Akmatov, okurun dikkatini metin üzerine çekmek ve olay örgüsünü daha gerçekçi aktarmak için zaman unsurlarını geçmiş-şimdi ve mevsimler üzerine kurar.

2.1.3. Öyküde Mekân

Anlatmaya bağlı edebi metinlerde mekân, anlatıyı oluşturan öğelerle birlikte iç içe bulunan yerdir. İncelenen metni anlama ve anlamlandırma açısından mekân-insan, zaman-insan ilişkilerini birbiriyle bağdaştırarak ele almak anlatının anlaşılabilirliğini güçlendirir. Mekânın çözümlenmesinde en önemli etkenlerden biri de insandır. “Bütün varlıklar tek bir mekâna açılır, dünyadaki içtenlik mekânına” (Okuyay, 2000: 83-84). Bu açıdan bakıldığında içtenlik mekânları insanın kendilik mekânlarına dönüşür. Kendilik mekânları “dünyadallığın ortaya çıktığı” (Nalbantoğlu, 1997: 44). yerlerdir. İnsan, kendilik bilincinin farkına yaşadığı mekânla bağ kurarak varır.

Mekân-insan ilişkisi “ruhumuz bir oturma yeridir” (Bachelard, 2013: 36). ifadesiyle açıklanabilir. Bireyin duygu ve düşüncesi mekânın şekillenmesinde etkilidir. “İki Satır Hayat” öyküsünde mekân, bireyin ruhsal tutumuna göre odak noktada yer aldığı için şu başlıklarla açıklanabilir.

- ✓ Dar/Kapalı ve Labirentleşen Mekânlar
- ✓ Açık/Geniş Mekânlar

2.1.3.1. Dar/Kapalı ve Labirentleşen Mekânlar

Dar/kapalı ve labirent mekânlar, yaşamın olumsuz yönlerini simgeleyen, bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle çatışma içerisine girdiği, çaresizlik, umutsuzluk ve yalnızlık yaşadığı mekânları açılar. Dar/kapalı ve labirent mekânlar, “hayatın olumsuz yönlerini temsil eder. Adeta kahramanın tahakkümüne almış durumdadır, onu ezmektedir” (Korkmaz, 1997: 170). Mekân, hem çevresel hem de algısal özellikleriyle bireyin kendini güvende hissedeceği barınak mekânları sağlar. Ancak insan, kendini konumlandırma, bir yere koyma aşamasında kendilik değerleri ile birlikte içinde yaşadığı mekânın farkındalığına ayak uyduramaz ise aidiyet yoksunluğu yaşar. Birey, kendi konumlandırmasını ancak zaman ve mekân olgusuyla gerçekleştirebilir, “çünkü kendi içinde oturmayı öğrenemeyen bireyler ve toplumlar, dünyaya tutunmayı ve oturmayı da beceremezler” (Aşkaroğlu, 2015: 136). Böyle bir durumla karşı karşıya kalan birey, maddî ve manevî dünyanın eziciliğinden dolayı kendi oluşunu, aidiyetini ve anlam arayışını gerçekleştiremez. Böylece bulunduğu mekânın dar/kapalılığı arasında kimliğini yitirir.

Akmatov, İki Satır Hayat öyküsünde anlatıcı ben’in gözlemleriyle Asek’in ve yanında çalışan işçilerin iki satırlık hayatlarını okuyucuya aktarır. Öyküde olaylar hem açık mekânda hem de ev, depo, salon ve ağıl gibi kapalı mekânlarda geçer. Dar/kapalı mekân olarak nitelendirilebilecek Seyit’in evi vardır. Anlatıcı ben, Seyit ve Bermet evlilik yüzünden zor günler geçirir. Bermet Seyit’e kaçıp evlenmek ister. Fakat Bermet’in annesi ve babası bu durumu polise bildirir. Kız kaçırmadan dolayı polisler Seyit’i hapse atacaklarını ifade ederler. Ancak, Bermet Seyit’i çok sevdiği için hem polislere hem de savcıya Seyit’ten şikâyetçi olmadığını söyler. Polis ve savcı kesin bir şekilde kararlarından dönmezler. Bu olaydan sonra Seyit, Bermet ve “ben” çıkmaza sürüklenir. Seyit’in evi labirent mekan halini alır. “Karanlık

çoktan çökmüş olmasına rağmen hiç kimsenin kalkıp ışığı yakmak aklına gelmiyordu. İnsan böyle çaresizlik içinde kıvrılırken nedense yalnız kalmak istiyor veya işte böyle bir karanlığın içerisinde kalıp yabancı gözlerden irakta bir yerlerde yok olası geliyor” (Söylemez-Aşlar, 2009: 177). Ev içinde kendilerini karanlığa teslim eden karakterler mekânın boğuculuğu ve sıkıcılığı arasında düşüncelere dalarlar. Hatta ışık metaforunun “hiç kimseden kaçma gereği hissetmeyen” insana özgü olduğunu vurgularlar.

Ev mekânı huzur ve güven mekânlarıdır. Ancak Seyit ve Bermet’in başlarına böyle bir olay gelişi ev mekânını kaçış ve dar/kapalı bir mekâna dönüştürür. “O akşam, evime gidemeyince Seyit’in evinde geceledim. Sıkıntımız gece boyunca dinmedi. Seyit, Bermet üçümüz savcıdan nasıl öç alacağımızı bilemeyip bunun üzerinde sabaha kadar kafa yorduk” (Söylemez-Aşlar, 2009: 277). Seyit, Bermet ve “Ben”in sıkıcı bekleyişi ev mekânını dar/kapalı ve labirent mekâna dönüştürür. Olayların içerisinde hiçbir şekilde çıkış yolu bulamayan bu karakterler mekânın darlığı içerisinde hayata tutunmaya çalışırlar.

Öyküde dar/kapalı mekân olarak nitelendirilebilecek diğer yerler ise çiftlik ve konuşma yapılan meydandır. Kolhoz görevlilerinin Asek ve diğer dört işçiye çiftlik inşa ettirmeleri kavga ve kargaşa doğuracaktır. Eski çiftliğin çatısını sahibinden habersizce söken Asek ve diğer işçiler çiftlik sahibi kadınla tartışma yaşarlar. Bu tartışma yeni yapılan çiftlikte gerçekleşir. “Asek’in artık sabrı tükenmiş, beti benzi atmıştı. Konuşmak için ağzını açtığında bile sinirden konuşamıyordu” (Söylemez-Aşlar, 2009: 256). Asek’in sorumluluğunda yapılan kolhoz çiftliği böyle bir tartışmanın odak noktası haline geldiği için huzurun kaçıp kargaşanın geldiği bir mekân olarak okuyucuya aktarılır. Yazar, fiziksel açıdan açık mekân olan çiftlik ve çevresini eski çiftliğin sahibi olan kadının gelip tartışma çıkarmasıyla birlikte dar/kapalı mekâna dönüştüğünü belirtir. Seyit’in iç dünyasında kurgulayıp kaleminin gücü ile şiir yazdığı çiftlik, ben’in ve Nurmat’ın Seyit’le şakalaştığı, ekme kapısı olarak gördükleri huzur mekânı açık/geniş/ferah özelliğini yitirip dar/kapalı/labirent bir görünüme dönüşür.

Akmatov’un kendini kahramanın yerine koyarak “iki satırlık hayatından” okura bir şeyler anlatma arzusu mekân-zaman-insan üçlemesiyle aktarılır. Öyküde anlatıcı “Ben”, Asek ve arkadaşlarının köy-çiftlik-ev arasında yaşam mücadelesi verme çabası mekân olgusuyla birlikte anlatılır. Mekânlar, kahramanın ruhsal durumuna göre değişkenlik gösterir. Genel olarak fiziksel açıdan açık olan mekânlarda geçen olaylar, yaşanan kötü hadiselerle kahramanların iç huzurunun kaybolmasına, kendilik değerlerinin ötekileşmesine neden olduğu için dar/kapalı mekân olarak değişim evresi geçirir.

2.1.3.2. Açık/Geniş Mekânlar

Huzurun, mutluluğun, sevginin ve iç dünya ile barışık yaşamın mekânları olan açık/geniş mekânlar, bireyi koruyup kollayan, güvende hissetmesini sağlayan içtenlik mekânlarıdır. Açık/geniş mekân, “bir bakıma var olmanın” (Göka, 2001: 8) mekânlarıdır. Birey, değişen ve gelişen maddî dünya çıkmazından kendini kurtarmak için varoluşunu, bireyselleşmesini ve farkındalığını kazanmak için açık/geniş mekânın odak noktasına kendini yerleştirmek ister. İç dünyası ile iletişim halinde olmayan, kendi içinde oturmasını beceremeyen her birey bulunduğu mekânın dışına itilir. Açık/geniş mekân ise kendi içinde oturmasını becerebilen bireyler için mekânı “bir yeryüzü cennetine, çölleşen varlığın içinde yeşeren güle” (Alberini, 1990: 36) dönüştürür. Varlığını anlamlandırmayı düşünen, anlam arayışını kendilik değerleriyle bağdaştırarak gerçekleştirmek isteyen birey, bu açık/geniş mekânların rahatlatıcı ve sağaltıcı gücünden yararlanmak zorundadır.

Kazat Akmatov, İki Satır Hayat öyküsünde açık/geniş mekânları kahramanların ruhsal durumlarına göre şekillendirerek okuyucuya aktarır. Akmatov, kendini anlatıcı ben’in yerine koyarak kolhoz işlerinde çalıştığını ve orada yaşamış olduğu mutluluğu huzuru mekânlaştırarak anlatır. Anlatıcı ben, ağıl yapmak için kolhoz sahipleri tarafından

görevlendirilen Muhtar, Seyit, Nurmat ve Asek gibi işçilerle birlikte çalışmaktadır. Zaman zaman yoğun işten dolayı yorgunluktan evlerine zor giden işçiler zaman zaman zamanda işin yoğunluğu arasında mutlu olaylarda yaşanmaktadır. Yorgunluğun, mücadelenin ve uğraşın mekânı olan ağıl bir anlığına işçiler için açık/geniş mekâna dönüşür. “Asek kesilen suyun başına gideli hayli bir zaman olmuştu. Biz ise kendimizce bir türkü mırıldanıyor, kovalardaki harç kurumasin diye ağılın güneşe bakan tarafını sıvıyorduk” (Söylemez-Aşlar, 2009: 251). İşçilerin ağıl inşaatında çalışırken mekânı huzur mekânına dönüştüren an herkesin kendince türkü mırıldanma anıdır. Bu durum yapılan işin sevgiyle yapıldığını ve yoğun iş şartlarının odağında yer alan ağıl mekânının açık/geniş mekâna dönüştüğünü gösterir.

Öyküde geçen içtenlik mekânlarından biri de yeni yapılacak ağılın ilerisinde bulunan tepeliktir. Asek, kesilen suyun yönünü tekrar ağıldan tarafa çevirmek için gittiği sırada eski bir ağıl görür. Bu ağılın hala sağlam bir şekilde bulunan çatısını söküp yeni yaptıkları ağıla koymak ister. Aklına gelen bu fikir ileri de hem Asek’i hem de diğer iş arkadaşlarını zora soksa da tepelik içtenlik mekânı olarak işçilerin ve Asek’in mutlu olmasını sağlar.

“Biz yaptığımız işin boşu boşuna olduğuna üzülerken geri dönerken, tam tepeliği geçtiğimiz sırada Asek seslenip bizi çağırdı.

Heyy, buraya gelin!, - dedi.

Öfkeli öfkeli yanına gittik.

O sırada Asek’in aklına bizi daha sonradan çok zor durumlara sokacak ve üzecek bir fikir gelmiş. İşin sonradan bu kadar çataklaşacağını nasıl bilebilirdik ki. Gerçi, aklına gelen şeyi bize söylediğinde bizim de çok hoşumuza gitmişti” (Söylemez-Aşlar, 2009: 253).

Asek’in iş arkadaşlarına söylemiş olduğu fikir, işin daha hızlı bitmesi açısından oldukça mantıklıdır. Alıntıdan da anlaşılacağı üzere sonradan bu fikrin kötü bir şekilde sonuçlanacağı bilinmese de fikrin güzelliğinden ve işin kolaylaşacağından dolayı tepelik sevinç mekânına dönüşür.

Yazar, son olarak açık/geniş mekân olarak ev mekânına yer verir. Bermet’in Seyit’in evine kaçıp gelmesi bazı olumsuz süreçlerin yaşanmasına neden olsa da ev mekânının huzur mekânına dönüştüğü kahramanların iç dünyasıyla birlikte yüzlerine yansıdığı görülür. Seyit için her türlü zorluğa katlanan Bermet, iş bulamadığı için “ben”, Seyit, Muhtar ve Nurmat’la birlikte çalışabileceğini, inşaat işinin ağırlığı altından kalkabileceğini dile getirir:

“Ne iş olsa yaparım, hatta sizin ekibe bile katılsam olur aslında. Zaten siz bir kişi daha arıyorsunuz yanınıza.

Bu beklenilmeyen sözlerden sonra evin içindeki sessizlik bozuldu. Aslında hepimiz de Bermet’in bu sözleri üzerine sevinmiştik. Sonra hepimiz birden Seyit’in annesine baktık. Hepimiz de ister istemez ninenin söyleyeceği son söze boyun eğcektik. Nine bunu hissedince gülümsedi hafiften” (Söylemez-Aşlar, 2009: 281).

Anlatıcı, öyküde Bermet’in sevgi uğruna her şeyi yapabileceğini, hatta ağıl işçilerinin yaptığı işi bile yapacağını söylemesi evde bulunan kişileri mutlu eder. Bu durum öykü kahramanları için Bermet’in Seyit’e kaçışından sonra tartışma mekânı haline gelen ev mekânının huzur ve sevinç mekânına dönüştüğü görülür. Ev mekânı fiziksel yönüyle düşünüldüğünde dört duvar arasında dar/kapalı bir mekân olarak düşünülebilir. Ancak ev, Seyit ve diğerlerinin “düşlemin en derin yerinde o ilk sıcaklığa geri döner, maddi cennetin o ılık maddesinin ilk sıcaklığının bir parçası olur” (Bachelard, 2013: 38). Maddî cennet olarak görülen ev, kahramanların sevinmeleriyle Bübü Nine’nin gülümsemesiyle açık/geniş ve huzur mekânına dönüşür.

2.1.4. Öyküde Kişiler Dünyası

2.1.4.1. Başkişi

Her eser bir bireyin ürünüdür ve onun vasıtasıyla okura aktarılır. Anlatım esasına dayanan metinlerde bir birey tarafından anlatılır. Bu metinler çoğu zaman bir yazarın otobiyografisidir ve kurmaca dünyanın sınırlarını genişleterek okuyucuya aktarırlar. “Kurmaca dünyanın merkezinde, olayları birinci derecede yaşayan ve anlatan kişinin görüngüsünü ifade eden “kendini tanıtan Ben”, aynı zamanda öykünün başkişi ve Ben anlatıcısıdır” (Deveci, 2012: 58). Kazat Akmatov, “İki Satır Hayat” öyküsünde kurmaca dünyanın merkezine kendini koyarak hem kendi yaşamsal deneyimlerini hem de çevresiyle girdiği ilişkide yaşadığı olayları “Ben” bakış açısıyla anlatır.

Öyküde başkişinin ismi belirtilmez. İsimsiz olan başkişi, hayatın kazandırdıkları ile öz benliğinde var olanları birbiriyle ilişkilendirerek farkındalığını kazanmaya çalışır. Ben, “iki satır” olan yaşamını “Ben... yedi yaşımda falan okula girip, okulu 1956-57 yılında bitirdim. 1955’den beri komsomol üyesiyim. Annem ve babam falanca filanca...” Toru topu işte buydu” (Söylemez-Aşlar, 2009: 244) diye anlatır. Anlatıcı, ben’in adını vermeden yaşam şekline göre okuyucunun zihninde bir karakter çizmeye çalışır.

Başkişi ve arkadaşları: Asek, Muhtar, Nurmat ve Seyit öykü boyunca yan yana olan karakterlerdir. “Artık, Muhtar, Nurmat ve şair Seyit dördümüz bu tuhaf Asek’in emrindeydik” (Söylemez-Aşlar, 2009: 245). Öykü “iki satır hayat” çizgisinde inşaat işinde çalışan beş karakter etrafında döndüğü için anlatıcı ben, diğer karakterler hakkında bir bilgiye sahiptir. Ben, başlarına görevli olarak verilen Asek hakkında şu bilgileri verir:

“Dördümüz bu geçen yazda onuncu sınıfı bitirdik. Asek’i içinizde bir tecrübeli olsun diye kolhoz gönderdi bizim ekibe. Yaşı büyük, fakat ne zaman hangi okulu bitirdiğini söylemiyor. İnşaat işlerinden çok iyi anlıyor. Kısacası Asek dördümüzün başında, dahası Tülpar’ın da sahibi o. Asek olur olmaz her şeye çabucak sinirlenen, deli dolu biri” (Söylemez-Aşlar, 2009: 244-245).

Yazar, öyküde ismi verilmeyen “ben” ile diğer karakterler hakkında bilgileri okuyucuya aktarır. Fakat bu bilgiler hâkim/Tanrısal bakış açısında olduğu gibi sınırsız bilme yetisi ile verilmez. Daha çok kahramanların davranışlarına göre anlatıcı ben’in görüp okuyucu ile paylaştığı kadar bilme yetisi söz konusudur.

Öyküde, başkişinin hakkında bilgi verdiği diğer kişi şair Seyit’tir. Yazar, Seyit karakterinin yazdığı şiirlerde kendini arar. Ben, Seyit’in yazdığı şiirleri kendi duyguları ile bağdaştırır. “Seyit o gün gerçekten de tam benim için bir şiir yazmıştı. Bundan sonra konuşmalarıyla da beni hem utandırmış hem de avutmaya çalışmıştı. Sonunda ben de onun sözlerine kulak verip yavuklumu unutmuştum” (Söylemez-Aşlar, 2009: 246-247). Seyit, bir nevi ben’in düşüncesini şiire aktaran karakter konumundadır. Ben’in iç dünyasında yaşadığı sevinç, üzüntü, hayal ve arzuları Seyit’in kaleminde anlam kazanır. “Her şeye rağmen, Seyit’in yazdığı bu şiirler bizim tek eğlence kaynağımızdı. Bazı şiirleri bizleri çok duygulandırıyor, içimizde bir yerlerde hayallerimizi, arzularımızı uyandırıyor, derin hayaller âleminde bizi oradan oraya sürüklüyordu” (Söylemez-Aşlar, 2009: 250). Başkişi bazı durumlarda sözü Seyit’in şiirlerine emanet eder. Çalışma sırasında yorulan ve canı sıkılan işçiler Seyit’in şiirlerini dinleyerek yorgunluk atarlar. Yazar, şiir aracılığıyla başkişi ben’in ruhsal durumuyla ilgili ipuçlarını da okuyucuya aktarır.

Ben, öykü boyunca birlikte çalıştığı arkadaşlarının yanından ayrılmaz. Bir birey olarak varlığını, kendilik değerlerini ve kimlik arayışını arkadaşlarının yanında bulur. Onlar üzüldüğü zaman üzülen, sevindiği zaman sevinen biri olarak karşımıza çıkar. Anlatıcı ben, öyküde yalnız başına hareket etmez. Asek kendini prezidyuma aday gösterdiğinde başına gelenler sadece Asek’i değil herkesi etkiler. Bunların başında da yine başkişi gelmektedir:

“O sırada salonun içinde neler olup bittiğini fark edememişiz. Dördümüz sığamadığımız yerimizde küçük ekibimizin his dünyası kalabalığından farklıydı, sadece Asek değil hepimiz de gayet kızarmıştık. Gerçeği söylemez gerekirse benim kalbimde hızlı hızlı çarpmaya başlamıştı. Sürekli Asek’i kolundan çekiştiriyordum ne yapacağımı bilemeyip. Ben, büyük bir toplantının prezidyumuna seçilmenin ne kadar korkunç, ne kadar heyecanlı olduğunu ilk defa o zaman hissettim” (Söylemez-Aşlar, 2009: 265).

Ben’in bu hisse kapılması kendi ile ilgili bir durumdan doğan nedenlerden dolayı değil, birlikte çalıştığı iş arkadaşı Asek’in prezidyuma ikinci sıradan yerleşmiş olmasındandır. Bu olaydan sonra toplantıda sovhoz ve kolhoz tartışması başlar. Her zaman olduğu gibi başkışı ve arkadaşları olayın merkezinde yer alır. Ekipten bir kişi ayrılmasının ardından ekibe Seyit’in kaçırdığı kız Bermet dâhil olur ve ekip eski mutlu huzurlu çalışmalarına tekrar döner. Ben, tüm bu yaşanan olumlu olumsuz olaylardan sonra öyküyü “bununla birlikte ömre iki satır daha katıldı, iyi niyetli gençlerin önünde daha ne kadar acı tatlı hayat duruyor? Daha ne kadar uzun yol var?” (Söylemez-Aşlar, 2009: 283) diyerek bitirir. Maddî ve manevî dünyanın “dayanılmaz ruh kirliliği” (Saramago, 2017: 281) arasında ben’in görüngüsü bir yaşam öyküsü kahramanı olarak öyküde yer bulur.

2.1.4.2. Yöneticiler ve İşçiler

Öyküde, yöneticiler ve işçiler kolhoz politikası etrafında karşımıza çıkar. Sovyet döneminde oluşturulan kolhoz politikasındaki yöneticiler daha çok sert ve emrivaki davranışlarıyla dikkat çekerler. Öyküde geçen yöneticilerden biri Karıpcan’dır. Sert mizacı ile işçileri korkutan ve emirlerinin yerine getirilmesini isteyen biridir. “Çatıyı yapmadan, duvarı sıvamamız boşuna yapılan bir işti aslında. Böyle bir iş inşaat literatüründe yoktur. Fakat inşaat malzemeleri olmayınca “Boş boş duracağımıza hiç olmazsa sıvasını bitirin!” diye emir vermişti Karıpcan” (Söylemez-Aşlar, 2009: 252). Karıpcan’ın bu sert emirleri işçiler tarafından yerine getirilmek zorundadır. Karıpcan karakteri ile Sovyet döneminin yönetici kesimindeki işçiler üzerindeki baskıcı eylemler okuyucuya aktarılır. Yöneticilerin çıkarıcı davranışları işçilerin varlık alanlarını sınırlayan bir görünüme neden olur.

İşçiler arasında söz sahibi olan Asek, boş bir çiftliğin çatısını sökmesi üzerine kötü bir senaryonun fitilini ateşlemiş olur. Boş çiftliğin sahibi olan kadının Asek’i kolhoz müdürüne şikâyet etmesi üzerine Karıpcan işçilerin yanına gelerek; “Ah onmaz olasıca Asek, sapa sağlam ahır yıktın... Ahırın çatısını yıktığın için maaşının bir kısmını keseceğiz, haberin olsun! Ödülünü ise daha sonra sovhozdan alırsın! – deyip güldükten sonra kadın da Karıpcan’a eşlik etti” (Söylemez-Aşlar, 2009: 259-260) ifadelerini kullanır. Asek ve yanında çalışan iş arkadaşları zaten az bir ücret karşılığında çalışır. Karıpcan’ın maaş kesintisi yapacağını söylemesi işçilerin iç dünyalarında ve yorgunluk damarlarında şiddetli bir depreme dönüşür. Öyküde geçen diğer yöneticiler; “Kinikeev, komşu sovhozun müdürü ve ilçe parti komitesinin sekreteri Sayın Cetimişov” (Söylemez-Aşlar, 2009: 264) dur. Bu iki yönetici öyküde aktif rol almaz, sadece öykünün bir yerinde isimleri geçer.

Öyküde yönetici kesimin genel davranışları sert, emir veren, işçiyi sömüren ve halden anlamayan görünümündedir. İşçiler ise daha çok geçim derdine düşmüş, evine ekmek götürme mücadelesinde olan kişilerdir. Akmatov, Kırgız halkı içinde yaşayan biri olarak kolhoz politikası ile sömürülen işçileri anlatır. Öyküde anlatıcı ben dâhil toplam beş işçi yer almaktadır. Bunlar; Nurmat, Asek, şair Seyit, Muhtar’tır. “Beş kişilik inşaat ekibimiz oluşturulduğundan beri bahar geçmiş, sonbahar da bitmek üzereydi” (Söylemez-Aşlar, 2009: 254). İşçiler birbiriyle samimi ilişkileri olan yeri geldiğinde tartışan yeri geldiğinde hep birlikte şair Seyit’in şiirleriyle duygulanan kişilerdir.

İki Satır Hayat öyküsünde işçilerin yöneticiler tarafından sömürülmesi, onların insani duygularını hiçe saymakla başlar. İnsanî duyguların yitimi bireyi köleleştirir ve sömürü

eylemi gerçekleştirilir. Aristo'nun; "işçiler, ateşin yakmasında olduğu gibi, bir işi yapan, ancak ne yaptığını bilmeksizin onu yapan cansız varlıklara benzerler" (Aristo, 2010: 92) ifadesi işçilerin sömürülen kişiler olduğunun en açık göstergesidir. Öyküde işçilerin çaresizlikleri de göze çarpar. Kolhozdan sovhoza katılma sebeplerini şu ifadelerle açıklarlar: "Böylesine zor bir durumdayken, hiçbir zaman ödeyemeyeceğimiz borçlarımız varken, sovhoza katılma teklifi iyi bir fırsattır ve halk için yapılabilecek en büyük yardım sovhoza katılmaktır" (Söylemez-Aşlar, 2009: 268). Yazar, bu ifadeleri Asek'in ağzından okuyucuya aktarır. Asek'in "hiçbir zaman ödeyemeyeceğimiz borçlarımız" ifadesiyle köleleştirilen işçilerin ömrünün sonuna kadar çalıştığını vurgular. Yöneticiler köleleri daima borçlandırır ve asla özgür olup kaçacağı kadar para ödemez. Bu nedenle öyküdeki işçiler tüm zorluklara rağmen çalıştıkları çiftlik inşaatını bırakıp gidemez. Çünkü tüm geçimleri kolhoz yöneticilerinin iki dudağı arasındadır.

Akmatov, Kırgız toplumunun sosyo-ekonomik gelişmesinde katkı sağlayıcılar olarak işçileri görür. Akmatov, işçileri çalışkan, dürüst, sabırlı ve fedakâr olarak anlatır. İşçiler, öykü boyunca saf ve temiz duyguları ile karşımıza çıkar. İşçi şair Seyit sevdiği kız Bermet'e yazdığı şiirleriyle iş arkadaşlarının da gönül tellerine dokunan biridir. Şiirlerindeki temiz duygu seli işçi kimliğinden ödün vermeden hem iş arkadaşlarını hem de çaresizlikler içinde çare arayan bireyi simgeler.

2.1.5. Öyküde İzleksel Kurgu

2.1.5.1. Kolektif Çiftlik: Kolhoz

Türk dünyasının hemen her anlatısında geçen kolhoz, yani "kolektif çiftlik" (Chirli, 2012: 322) Sovyet döneminde kurulmuş olan hükümet kontrolü altında yürütülen hayvancılıktır. Kazat Akmatov'un hemen hemen bütün öykülerinde kolhoz konusu geçmektedir. Bu konu öykülerde toplumsal kalkınma olarak gösterilir ve tüm bireylerin kolhoz için mücadelecisi bir tavır sergilemesi beklenir. Söz konusu İki Satır Hayat öyküsünde de kolhoz kavramına sık sık değinilmektedir.

Öyküde kolhoz kavramı ilk anlatıcı ben'in ağzından aktarılır. Anlatıcı ben'e arkadaşları tarafından sorulan "-Sen hangi yüksekokula gideceksin?" sorusuna "-Selhoz ya da kolhoz – dedim. O zamanlarda böyle demek modaydı" (Söylemez-Aşlar, 2009: 245) cevabını verir. O zamanın modası olarak değerlendirilen kolhoz kavramı hem halkın hem de gençlerin bilincine yerleşmiş bir politika olarak karşımıza çıkar. Okul yaşındaki çocuklara sık sık kolhozu öven propagandalar yapılmaktadır. "Gençler kolhoza!", "Hayvancılığı, inşaata" gibi propagandalardı bunlar. Her taraftan propagandacılar gelerek bizleri köyde kalmamız için ikna etmeye çalışıyordu" (Söylemez-Aşlar, 2009: 245). Bu propagandaların gençlere yapılması ve onları köyde kalmaları için ikna etmeleri Sovyet politikasının bir parçasıdır. Sovyet döneminde baskıcı bir diktatörlükle Stalin'in kendine düşünen, üreten ve sorgulayan bir gençlik istememesi nedeniyle gençleri kolhozda çalıştırmak istemektedir.

Yazar, kendini öykünün bir kahramanı olarak öykünün merkezine koyar ve kendisiyle birlikte dört arkadaşının kolhoz çiftliğinde yaşadıkları hayat maceralarını okuyucuya aktarır. "İşin gerçeği biz de kolhozun işini yapıyoruz" (Söylemez-Aşlar, 2009: 251) ifadesi az bir para karşılığında kolhoz yöneticilerinin kolhoz için köylüyü çalıştırdıkları vurgulanmaktadır. Öykü kahramanlarından olan ve kolhozda işçi olarak çalışan Asek, kullanılmayan bir çiftliğin çatısını sökmeye üzerine kolhoz tarafından cezalandırılır. Kolhoz az bir miktar vererek çalıştırdığı işçinin parasına da ceza uygulayarak bedavaya çalıştırmaya çalışır.

Öyküde ayrıca kolhoz ve sovhoz tartışmaları yapılır. Bu tartışmaların sebebi artık kolhozun batıp işlevini yerine getirememesi üzerine köylüyü sovhoz politikasına geçirmek

istemeleridir. Sovhoz kavramının açıklaması “Sovhoz” başlığı altında açıklanacaktır. Asek, kolhozun batma sebebi şu ifadelerle açıklar:

“Bizim kolhozun ilçede en kötü kolhoz olmasının sebebi ve borç batağında olması basiretsiz yöneticilerin, mesela Karıpcan gibi hırsızların yüzündendir. Onu mahkemeye verdiler. Hak ettiği cezasını çekecek. Aslında böyle bir cezayı hak eden sadece o değil, daha onun gibi birçok kişi var aramızda. Sovhoz ile birleşmeye engel oluyorlar. Çünkü sovhozun mallarına el uzatmak hiç de öyle kolay değildir. Arkadaşlar daha önce de belirtildiği gibi, biz komşu sovhozdan birçok defa tohum, yem, gübre gibi bir sürü yardım aldık. Maalesef bundan da yıllarca faydalanamadık. Bu yüzden de kolhozumuz malum ekonomik sıkıntılarının eşliğine geldi. Ve gün geçtikte durum daha da kötüye gidiyor. Böylesine zor bir durumdayken, hiçbir zaman ödeyemeyeceğimiz borçlarımız varken, sovhoza katılma teklifi iyi bir fırsattır ve halk için yapılabilecek en büyük yardım sovhoza katılmaktır” (Söylemez-Aşlar, 2009: 268).

Kolhoz yöneticilerinin düzgün bir şekilde işlerini yürütmemesi kolhozun batmasına neden olur. Bunun ağır faturası yine köylü halkına yansır. Kolhozda çalışan anlatıcı ben, Muhtar, Nurmat, Asek ve şair Seyit kolhozun çiftlik inşaatında çalışan işçilerdir. Bu işçiler, yöneticiler tarafından kolhoz-sovhoz kavgası ortasında bırakılarak çaresiz duruma düşürülür. Akmatov, bu beş kişilik işçiyle tüm halk üzerinde değerlendirme yapar ve çalışma koşullarını ve kolhoz yöneticileriyle düştükleri tartışmaları okuyucuya aktararak kolhoz kavramına açıklık getirmek ister.

2.1.5.2. Sovhoz

Sovhoz kavramı “sovetskoye hozyaystvo” kelimesinden Türkiye Türkçesine “Sovyet ekonomisi” (Yudahin, 1994: 662) olarak çevrilir. Sovhozun kolhozdan farkı tarım yönetim sisteminin tamamen devlete bağlı olmasıdır. Kolhoz sisteminde tarım yönetimi tamamen devlete bağlı değildir. Her köyün kendine ait bir kolhozu ve kolhoz yöneticisi vardır. Ancak sovhoz sisteminin doğrudan devlete bağlı olması bütün denetimlerin devlet tarafından yapıldığını gösterir. Zarara uğrayan sovhoz herhangi bir aksaklık yaşadığında sıkıntısını tamamen hükümet çeker ve zarar hükümet tarafından karşılanır. Kolhozdan ayrılan en büyük yanı da budur.

Kazat Akmatov, İki Satır Hayat öyküsünde köy ve köylünün yaşadığı sıkıntılara değinirken sovhoz ve kolhoz kavramına açıklık getirir. Kolhoz sisteminin batması, borçlarını ödeyemez duruma gelmesi, işçilerin parasının geç ödenmesi ve diğer sıkıntıların sürekli gündeme gelmesi köylüyü tedirgin eder. Bu olumsuzlukları yaşayan köylüler sabah akşam kolhoz yöneticilerini protesto ederler. Hatta kolhoz yöneticilerinin basiretsiz oluşu özellikle de Karıpcan’ın hırsız oluşu köy kolhozunun batmasının asıl sebepleri olarak okuyucuya aktarılır.

Öyküde köyde bulunan kolhoz yöneticileri dışında herkes sovhoz sistemine geçmek ister. Ancak sovhoza geçmek istemeyen yöneticiler halk adına BK’ya mektup yazarlar. Yöneticiler mektupta şu ifadeleri kullanırlar: “Sovhoz’a katılmayı halk istemiyor, eğer öyle bir şey olursa halkın itirazlarından biz sorumlu değiliz...” (Söylemez-Aşlar, 2009: 261). Yöneticilerin böyle bir mektup yazmalarının nedeni kolhoz idarecilerinin istedikleri gibi davranamayacak oluşlarıdır. “Sovhoz’un kolhoz olduğunu zannetme, orada buradaki gibi kendi başına buyruk iş yapamazsın, her şey kontrol edilir. İşte, zaten bu yüzden bizim idareciler istedikleri gibi davranamayacakları için karşı çıkıyorlar ya sovhoza katılmamıza. Alnının teriyle geçimlerini sağlayacaklar için sovhozdan daha iyi bir yer yoktur, ...” (Söylemez-Aşlar, 2009: 262). Yazar, kolhoz sisteminin çöktüğünü ve sovhozla birlikte köy ve köylüye yeni bir oluşumun fayda getireceğine değinir. Kolhoz yöneticilerinin bilinçli bir şekilde köylüyü sömürmesini, kendi çıkarlarını düşünmelerini eleştirir. Köylünün tamamen devlet destekli bir sisteme geçmesini savunur.

Akmatov, öykü boyunca kolhozu yerer, sovhoz sistemini ise över. Kolhoz sistemini yererken özellikle Karıpcan karakteri üzerinde durur ve yaptıkları olumsuzlukları anlatıcı ben, Asek, Nurmat, Seyit ve Muhtar karakterlerine karşı davranışlarıyla açıklar. Sovhoz sisteminin iyi yanlarını ise şu ifadelerle açıklar:

Sovhozun bir ineğinin verdiği sütü kolhozun üç ineği verebiliyor, sovhozun bir koyununun verdiği yünü, kolhozun üç koyunu verebiliyordu. Üstelik sovhozda yem tükendiği zaman hükümet hemen destek veriyordu. Ve sovhozun işçileri maaşlarını hep zamanında alıyordu. Sovhozun işi durduğunda bunun sıkıntısını hükümet çekiyordu, kolhozun işleri kötüleştiğinde ise bunun sıkıntısını kolhozda yaşayanlar çekiyordu (Söylemez-Aşlar, 2009: 267).

Alıntıdan da anlaşılacağı gibi sovhoz politikasının köylüler için her konuda iyi olacağı vurgulanmıştır. Sovhoz hayvanlarının daha verimli olduğu, belirli bir düzen içerisinde işlediği, sovhoz çalışanlarının parasını zamanında aldığı ve herhangi bir olumsuz durum olduğunda bunun sorumluluğunun hükümete ait olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında öyküde sık sık kolhoz ve sovhoz karşılaştırılmıştır.

3. SONUÇ

Kırgız edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Kazat Akmatov, yaşadığı anın yap-bozunu yapan, içinde bulunduğu zaman ve mekânın tinsel dokusuna değinen, maddî ve manevî dünyanın yıkıcılığı karşısında kökten gerçekliğinde farkındalık oluşturan biridir. Akmatov'un kaleme aldığı eserlerinde zaman ve mekânın olaylar içinde yoğrulması onun vermek istediği mesajı anlaşılır kılan önemli etkidir.

İki Satır Hayat öyküsünde kolhozda çalışan beş işçi arkadaşın yaşadığı “iki satırlık hayatı” anlatılmaktadır. Akmatov, bu eserde anlatıcı ben'in yerine kendini koyarak kolhozda çalıştığı günlerde yaşadığı olumlu-olumsuz anılarını anlatır. Ayrıca SSCB'nin en önemli politikalarından biri olan kolhoz politika çarkı içinde öğütülen insanın trajikleşen durumuna da gönderme yapar. Gençlerin kolhozda çalışması için ikna çabaları, kolhoz ve sovhoz farkı, iki politikayı birleştirme çabaları, halkın çaresizliği öyküde anlatılan diğer önemli unsurlardır.

Bu çalışmamızda 1971 yılında “Ala Too” dergisinde yayımlanan İki Satır Hayat öyküsü yapı ve izlek bakımından incelenmiştir. Öykünün bakış açısıyla başlayıp sırasıyla zaman, mekân, kişiler ve izlekler ele alınıp değerlendirilmiştir. Başkişi etrafında şekillenen bu unsurlar ele alınıp incelendiğinde bu öykünün aslında bir devrin panoramasını çizdiği görülür. Akmatov, bu öyküde kısmî anlamda Kırgız halkının tarihsel serüvenine genel anlamda ise Türk dünyası üzerindeki SSCB'nin kolhoz politikasına değinmektedir.

KAYNAKÇA

Çuçen, Abdulkadir. (2000), Heidegger'de Varlık ve Zaman, Asa Yayınları, Bursa.

Göka, Erol. (2001), İnsan ve Mekân, Pınar Yayınları, İstanbul.

Alberini, Franceso. (1990), Âşık Olma ve Aşk, Çev. Gül Çetinor, Düzlem Yayınları, İstanbul.

Bachelard, Gaston. (2013), Mekânın Poetikası, Çev. Alp Tümertekin, İthaki Yayınları, İstanbul.

Nalbantoğlu, H. Ü. (1997), Patikalar-Martin Heidegger ve Modern Çağ, İmge Yayınları, İstanbul.

Saramago, Jose. (2017), Körlük, Çev. Işık Ergüden, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul.

Tekin, Metin. (2017), Roman Sanatı, Ötüken Yayınevi, İstanbul.

- Deveci, Mutlu. (2012), Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Deveci, Mutlu. (2012), Ferit Edgü Varoluş ve Bireyleşme, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Söylemez, O. – Aşlar, H. (2009), Çağdaş Kırgız Hikâyeleri Antolojisi, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.
- Korkmaz, Ramazan. (1997), Sabahattin Ali İnsan-Eser, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Barthes, Roland. (2005), Romanın Hazırlanışı 1 Yaşamdan Yapıta, Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Aktaş, Şerif. (2000), Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük, (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aşkaroğlu, Vedi. (2015), Postmodernizm Sınırsız Özgürlük mü? Özgürlüğün Sınırı mı?, Karadeniz Dergi Yayınları, Ankara.
- Yudahin, K. K., (1994), Kırgız Sözlüğü (K-Z), Çev. Abdullah Taymas, TDK Yayınları, Cilt 2, 3. Baskı, Ankara.
- Dergiler
- Tökel, Dursun Ali. (2002), “Niyet Boyundan Kurmacayı Okumak: Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu”, Hece, Türk Romanı Özel Sayısı, S. 65/66/67, s. 202-237, Mayıs/Haziran/Temmuz..
- Okyay, L. R. (2000), “Öyküde Mekân”, Adam Öykü, Mayıs-Haziran, S. 28. s. 83-84.